

Nationella kompetensmål för patientsäkerhet

**Stöd när utbildning och fortbildning
i patientsäkerhet tas fram**

Denna publikation skyddas av upphovsrättslagen. Vid citat ska källan uppges. För att återge bilder, fotografier och illustrationer krävs upphovspersonens tillstånd.

Publikationen finns som pdf på Socialstyrelsens webbplats. På begäran kan vi ta fram publikationen i ett alternativt format för personer med funktionsnedsättning. Skicka frågor om alternativa format till alternativaformat@socialstyrelsen.se.

Artikelnummer: 2024-6-9131

Publicerad: www.socialstyrelsen.se, juni 2024,

Innehåll

Innehåll 3

Introduktion till nationella kompetensmål för patientsäkerhet.4

Kompetens inom patientsäkerhet är en förutsättning för säker vård..... 4

Om nationella kompetensmål för patientsäkerhet 4

Vem kompetensmålen vänder sig till..... 5

Läsanvisning 5

Att använda kompetensmålen när utbildning tas fram..... 7

Nationella kompetensmål för patientsäkerhet 9

1. Patientsäkerhet: definitioner, begrepp och perspektiv 10

2. Ansvar, skyldigheter och roller inom patientsäkerhet..... 12

3. Systemförståelse, teorier och ramverk..... 14

4. Patienter och närstående som medskapare..... 16

5. Människans prestationsförmåga..... 18

6. Teamarbete och kommunikation 20

7. Organisationskultur och patientsäkerhet 22

8. Risker och riskmedvetenhet..... 24

9. Identifiera, utreda och lära av det som hänt 25

10. Följa och utvärdera patientsäkerhet..... 28

11. Säkra processer och arbetssätt 29

12. Teknik och patientsäkerhet..... 31

13. Att leda och styra säker vård..... 33

14. Beredskap och patientsäkerhet..... 35

15. Riskområden och vårdskador samt specifika situationer..... 37

Övergripande beskrivning av olika målgruppers kompetensbehov 40

Introduktion till nationella kompetensmål för patientsäkerhet

Kompetens inom patientsäkerhet är en förutsättning för säker vård

För en säker hälso- och sjukvård inklusive tandvård i kommuner och regioner behövs kompetens om patientsäkerhet på alla nivåer. Det gäller hälso- och sjukvårdspersonal, personer som arbetar i hälso- och sjukvårdens stödfunktioner, chefer och ledare samt politiker och andra beslutsfattare.

I *Nationell handlingsplan för ökad patientsäkerhet 2020 - 2024 – Agera för säker vård* lyfts kunskap och kompetens som en grundläggande förutsättning för säker vård och att stärka utbildning inom patientsäkerhet är en av de nationella åtgärderna i handlingsplanen. Socialstyrelsen har tagit fram de nationella kompetensmålen för patientsäkerhet inom ramen för sitt arbete med genomförandet av handlingsplanen. Hur kompetensmålen tagits fram beskrivs i bilagan *Framtagande av nationella kompetensmål för patientsäkerhet*.

Om nationella kompetensmål för patientsäkerhet

Syftet med de nationella kompetensmålen är att bidra till

- en god och säker vård genom ökad kompetens och stärkt utbildning och fortbildning om patientsäkerhet,
- att skapa en helhetssyn på patientsäkerhet som kunskapsområde,
- att möjliggöra en samsyn kring vilka kompetensmål medarbetare och de som har ledningsansvar på olika nivåer och med olika befattningar inom hälso- och sjukvården behöver nå under sin grundutbildning och fortbildning.

Kompetensmålen anger den kompetens inom patientsäkerhet som Socialstyrelsen bedömer behövs för att arbetet ska kunna utföras med god kvalitet och bidra till säker vård. I begreppet kompetens ingår de kunskaper, färdigheter och förhållningssätt som en individ behöver i sitt yrkesutövande.

Kompetensmålen är utformade för att användas när utbildning och fortbildning i patientsäkerhet tas fram för

- yrkesverksamma i organisationer som bedriver hälso- och sjukvård,
- studenter som utbildar sig till ett yrke inom hälso- och sjukvård.

Kompetensmålen kan även vara ett stöd i det systematiska patientsäkerhetsarbetet. Kompetensmålen kan användas vid planering av individers och personalgruppers kompetensutveckling och som en del i arbetet för att leva upp till gällande regler kring personalens kompetens.

Vem kompetensmålen vänder sig till

Nationella kompetensmål vänder sig till dem som har en roll i planering, utformning och genomförande av utbildning och fortbildning i patientsäkerhet, verksamma inom verksamheter som bedriver hälso- och sjukvård, exempelvis regioner, kommuner, offentliga och privata vårdgivare. Kompetensmålen kan också utgöra ett stöd för verksamma inom andra utbildningsorganisationer på gymnasial, grund eller avancerad nivå.

Kompetensmålen omfattar patientsäkerhet som kunskapsområde. För att använda kompetensmålen när utbildning tas fram krävs god kunskap om de kompetenser de olika målen avser.

Kompetensmålen vänder sig också till dem som ansvarar för kompetensutveckling för olika personalgrupper inom organisationer som bedriver hälso- och sjukvård, samt till dem som ansvarar för och arbetar med systematiskt patientsäkerhetsarbete.

Läsanvisning

Nationella kompetensmål för patientsäkerhet består av kompetensområden och kompetensmål.

I detta dokument syftar begreppet hälso- och sjukvården på alla organisationer och verksamheter som bedriver hälso- och sjukvård inklusive tandvård. Begreppet hälso- och sjukvårdspersonal utgår från delar av den rättsliga regleringen och syftar på dem som har legitimation för ett yrke inom hälso- och sjukvården, personal som är verksam vid sjukhus och andra vårdinrättningar och som medverkar i hälso- och sjukvård av patienter samt de som i andra fall vid hälso- och sjukvård av patienter biträder en legitimerad yrkesutövare.

Kompetensområden

Kompetensmålen är indelade i 15 kompetensområden. Kompetensområdena beskriver de olika delarna av kunskapsområdet patientsäkerhet och utgör tillsammans en helhet. Varje kompetensområde inleds med en beskrivande text. Texten tydliggör vad området handlar om och vilka specifika kompetenser området omfattar.

Vissa kompetensområden är väl avgränsade. Andra kompetensområden går på olika sätt in i, eller utgör förutsättningar för, andra kompetensområden. Det finns också gränzytor mellan kompetensområdena och andra kunskapsområden som är viktiga för verksamma inom hälso- och sjukvården. Det handlar exempelvis om förbättringskunskap, ledarskap, kommunikation, arbetsmiljökunskap med flera. I *Nationella kompetensmål för patientsäkerhet* berörs de aspekter av dessa kunskapsområden, som påverkar patientsäkerheten.

Kompetensmål

I varje kompetensområde finns kompetensmål. Kompetensmålen anger tre typer av kompetenser.

- teoretisk ämneskunskap,
- kunskap om arbetssätt eller metoder och
- färdigheter och förhållningssätt.

De kompetensmål som handlar om teoretiska ämneskunskaper och de som handlar om kunskap om arbetssätt och metoder inleds med *uppvisa kunskap*, medan de mål som handlar om färdigheter och förhållningssätt inleds med ordet *kunna*.

Vissa kompetensmål berör i någon utsträckning alla personer som ansvarar för, leder eller arbetar i hälso- och sjukvården. Andra kompetensmål berör inte nödvändigtvis alla målgrupper för utbildning och fortbildning i patientsäkerhet. Vilket kompetensbehov en viss målgrupp för utbildning eller fortbildning har beror på vilka arbetsuppgifter och ansvar den har.

I detta dokument är kompetensmålen markerade med *två olika ikoner*, enligt tabellen nedan, beroende på om de i någon utsträckning berör alla målgrupper för utbildning och fortbildning respektive om de inte nödvändigtvis gör det.

Markering av kompetensmål

Kompetensmål som berör samtliga målgrupper för utbildning och fortbildning i patientsäkerhet

Kompetensmål som inte berör alla målgrupper för utbildning och fortbildning i patientsäkerhet

Exempel på kompetensmål

- Uppvisa kunskap om hur tillvaratagande av patienters och närståendes erfarenheter, synpunkter och klagomål bidrar till ökad patientsäkerhet.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för att tillvarata patienters och närståendes erfarenheter, synpunkter och klagomål.
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för att tillvarata patienters och närståendes erfarenheter, synpunkter och klagomål.

Att använda kompetensmålen när utbildning tas fram

Kompetensmålen är utformade för att kunna användas när utbildning och fortbildning för olika målgrupper tas fram. Kompetensmålen ska betraktas som en helhet. Tillsammans utgör de den kompetens Socialstyrelsen bedömer att personer som arbetar inom hälso- och sjukvården behöver inom kunskapsområdet patientsäkerhet.

Övergripande kan arbetet med att planera och ta fram utbildning eller fortbildning utifrån kompetensmålen beskrivas i tre steg.

1. Formulera utbildningens omfattning och ramar. Målgruppens arbetsuppgifter och ansvar behöver tas i beaktande, liksom progressionen i form av var i sin utbildning studenter befinner sig eller om medarbetarna är juniora eller seniora i yrket eller rollen.
2. Utifrån målgruppens kompetensbehov välja vilka kompetensmål som är särskilt relevanta för målgruppen.
3. Definiera hur djup kompetens målgruppen behöver för respektive kompetensmål. En målgrupp kan behöva djupare kompetens än en annan målgrupp för samma kompetensmål.

Exempel på övergripande målgrupper, där kompetensmålen kan ge stöd och vägledning när utbildning och fortbildning i patientsäkerhet tas fram, listas nedan. Inom varje grupp finns flera olika personalkategorier med delvis olika kompetensbehov. Se också avsnittet *Övergripande beskrivning av olika målgruppers kompetensbehov* i slutet av detta dokument.

- Politiker, chefer på strategisk nivå, beslutsfattare och företrädare för vårdgivare och huvudmän
- Verksamhetschefer, enhetschefer och andra verksamhetsnära chefer
- Centrala och lokala patientsäkerhetsfunktioner
- Legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal och de som studerar till ett legitimationsyrke
- Icke-legitimerad vårdnära hälso- och sjukvårdspersonal, inklusive studenter
- Centrala stödfunktioner¹
- Lokala stödfunktioner²

Exempel på kompetensmål och berörda målgrupper

Exempel på berörda målgrupper för olika kompetensmål. Vissa målgrupper kan vara berörda av ett mål (blå). Andra målgrupper kan vara berörda av två (lila) eller tre (grön) mål.

Kompetensmål	Exempel på berörda målgrupper
<p>● Uppvisa kunskap om hur tillvaratagande av patienters och närståendes erfarenheter, synpunkter och klagomål bidrar till ökad patientsäkerhet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Icke-legitimerad vårdnära hälso- och sjukvårdspersonal, inklusive studenter • Centrala och lokala stödfunktioner
<p>◐ Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för att tillvarata patienters och närståendes erfarenheter, synpunkter och klagomål.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal och de som studerar till ett legitimationsyrke • Politiker, chefer på strategisk nivå, beslutsfattare och företrädare för vårdgivare och huvudmän
<p>◑ Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för att tillvarata patienters och närståendes erfarenheter, synpunkter och klagomål.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Verksamhetschefer, enhetschefer och andra verksamhetsnära chefer • Centrala och lokala patientsäkerhetsfunktioner

¹ Exempelvis personer som arbetar med personalfrågor, ekonomi och inköp, juridik, IT, kommunikation, produktionsstyrning, med flera.

² Exempelvis medicinska vårdadministratörer och personer som arbetar inom vårdnära service så som lokalvård, patienttransporter och kökspersonal.

Nationella kompetensmål för patientsäkerhet

1 Patientsäkerhet: definitioner, begrepp och perspektiv	2 Ansvar, skyldigheter och roller inom patientsäkerhet	3 Systemförståelse, teorier och ramverk	4 Patienter och närstående som medskapare
5 Människans prestationsförmåga	6 Teamarbete och kommunikation	7 Organisations- kultur och patientsäkerhet	8 Risker och riskmedvetenhet
9 Identifiera, utreda och lära av det som hänt	10 Följa och utvärdera patientsäkerhet	11 Säkra processer och arbetssätt	12 Teknik och patientsäkerhet
13 Att leda och styra säker vård	14 Beredskap och patientsäkerhet	15 Riskområden och vårdskador samt specifika situationer	God och säker vård överallt och alltid

1. Patientsäkerhet: definitioner, begrepp och perspektiv

Kompetensområdet handlar om de termer och begrepp som förekommer inom patientsäkerhetsområdet, och hur de definieras och används. Det är viktigt att ha gemensamma begrepp

- i arbetet med patientsäkerhet i verksamheter som bedriver hälso- och sjukvård,
- i ledning och styrning för ökad patientsäkerhet,
- när man läser, skriver och forskar inom kunskapsområdet patientsäkerhet.

Definitioner och begrepp utgår bland annat från den rättsliga regleringen, Socialstyrelsens termbank och vetenskaplig litteratur.

I området ingår hur patientsäkerhet relaterar till andra perspektiv inom hälso- och sjukvården, som god och nära vård respektive kvalitet. Det handlar också om hur patientsäkerhet relaterar till annat säkerhetsarbete i hälso- och sjukvården. Det kan exempelvis vara arbetsmiljöarbete, drift- och funktionssäkerhet, strålsäkerhet och informationssäkerhet.

Området omfattar också patientsäkerhet ur patienters och närståendes perspektiv, som är ett centralt komplement till hälso- och sjukvårdens perspektiv. För patienten är upplevelsen av trygghet viktigt. Patientsäkerhet handlar alltså inte bara om att vården ska vara säker ur hälso- och sjukvårdens perspektiv. Den ska också upplevas som säker av patient och närstående.

Kompetensmål

Termer och begrepp

- Uppvisa kunskap om hur termer och begrepp om patientsäkerhet definieras och används.
- Kunna använda termer och begrepp om patientsäkerhet.

Patientsäkerhet i relation till andra begrepp och dimensioner inom hälso- och sjukvården

- Uppvisa kunskap om hur patientsäkerhet relaterar till begreppen god vård och nära vård och till kvalitetsbegreppet inom hälso- och sjukvård.
- Uppvisa kunskap om hur patientsäkerhet är relaterat till annat arbete med säkerhet i hälso- och sjukvården.

Patientsäkerhet ur patientens och närståendes perspektiv

- Uppvisa kunskap om hur innebörden av patientsäkerhet ur patientens och närståendes perspektiv kompletterar hälso- och sjukvårdens perspektiv

2. Ansvar, skyldigheter och roller inom patientsäkerhet

Kompetensområdet handlar om vilket ansvar och vilka skyldigheter för patientsäkerheten som medarbetare och befattningshavare på olika nivåer i hälso- och sjukvårdssystemet har.

Kompetensområdet utgår från den rättsliga regleringen och kunskapen om hur den tillämpas i arbetet med patientsäkerhet. Rättslig reglering är ett sammanfattande begrepp för olika typer av reglering, exempelvis lagar, förordningar, föreskrifter och allmänna råd. I området ingår också kunskap om hur arbetet med patientsäkerhet organiseras och bedrivs lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.

I området ingår vilket ansvar yrkesutövaren som individ, respektive huvudmän och vårdgivare, har. Det kan bland annat handla om ansvar för

- att hög patientsäkerhet upprätthålls och att rapporteringsskyldigheten efterlevs.
- hur det systematiska patientsäkerhetsarbetet organiseras, exempelvis gällande avvikelserapporteringen,
- att händelser och risker utreds, värderas och hanteras,
- organisationen för lärande och kompetensutveckling inom patientsäkerhet,
- att skriva patientsäkerhetsberättelse,
- rapportering och anmälan till tillsynsmyndigheter.

Kompetensmål

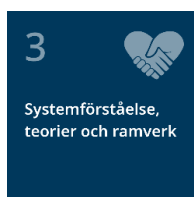
Den rättsliga regleringen av patientsäkerhet

- Uppvisa kunskap om den rättsliga regleringen som definierar patientsäkerhet och reglerar patientsäkerhetsarbetet.
- Uppvisa kunskap om ansvar och skyldigheter som åligger huvudman, vårdgivare, verksamhetschef, medicinskt ansvarig sjuksköterska, medicinskt ansvarig för rehabilitering och hälso- och sjukvårdspersonal vad avser patientsäkerhet enligt den rättsliga regleringen inom området.
- ◐ Uppvisa kunskap om metoder och arbetsätt relaterat till de ansvar och skyldigheter som åligger huvudman, vårdgivare, verksamhetschef, medicinskt ansvarig sjuksköterska, medicinskt ansvarig för rehabilitering och hälso- och sjukvårdspersonal vad avser patientsäkerhet enligt den rättsliga regleringen inom området.

Organisering av arbete med patientsäkerhet

- Uppvisa kunskap om lokal, regional och nationell organisation för patientsäkerhet.

3. Systemförståelse, teorier och ramverk

Kompetensområdet handlar om teorier och ramverk för hur hälso- och sjukvård kan beskrivas och förstås ur ett systemperspektiv. Ett systemperspektiv kan bidra till att förstå, beskriva, förenkla och skapa en överblick över patientsäkerhet i hälso- och sjukvård.

Synen på patientsäkerhet har utvecklats över tid. Hälso- och sjukvården har gått från ett synsätt att individer gör rätt eller fel, till förståelsen för att patientsäkerheten påverkas av andra bakomliggande faktorer. Den är summan av flera delar av hälso- och sjukvårdssystemet.

Systemförståelsen bygger på att hälso- och sjukvården kan beskrivas som ett komplext adaptivt system. Det innebär att olika delar och nivåer av hälso- och sjukvården samverkar och påverkar varandra. Det sker ibland på oförutsägbara sätt, vilket ställer krav på ständiga anpassningar. Olika delar av hälso- och sjukvården har sina respektive risker och utmaningar. Det behövs därför olika angreppssätt för att uppnå och bibehålla patientsäkerhet.

Kompetensområdet handlar också om hur hälso- och sjukvårdssystemets föränderlighet, variabilitet, påverkar möjligheter respektive utmaningar för patientsäkerheten.

I kompetensområdet ingår även vad som kännetecknar en verksamhet med hög medvetenhet om säkerhet och god förmåga att hantera risker.

Kompetensmål

Synen på säkerhet

- Uppvisa kunskap om vilken betydelse synen på säkerhet, med avseende på individ och system, har för arbetet med patientsäkerhet.
- ◐ Uppvisa kunskap om hur synen på säkerhet, med avseende på individ och system, har utvecklats över tid.

Systemförståelse

- ◐ Uppvisa kunskap om hur olika systemteoretiska ramverk och modeller kan bidra till arbetet med patientsäkerhet.

Säkerhet i komplexa system

- Uppvisa kunskap om på vilka sätt hälso- och sjukvårdssystemet utgör ett komplext adaptivt system.
- Uppvisa kunskap om hur variabilitet inom komplexa system påverkar möjligheter och begränsningar i patientsäkerhetsarbetet.

4. Patienter och närstående som medskapare

Kompetensområdet handlar om att involvera och göra patienter och närstående delaktiga i vård och behandling, det systematiska patientsäkerhetsarbetet samt i vårdens utformning på alla nivåer.

Det gäller patienters och närståendes delaktighet som individer, som grupp och/eller som företrädare för patient- eller närståendeorganisationer.

Patienten som medskapare innebär att patienten är delaktig på alla nivåer i hälso- och sjukvårdssystemet, utifrån dennes egna önskemål och förutsättningar för delaktighet. Det är centralt med kunskap om hur patientens berättelse och resurser tillvaratas i ledning, styrning och utformningen av vården.

Patienters möjligheter att medverka i och att påverka vissa frågor som har direkt betydelse för vårdens utformning framgår av den rättsliga regleringen. Det innefattar bland annat frågor om tillgänglighet, att patienten ska få viss information och att patienten kan vara delaktig i hur vården utformas och genomförs. Patientens närstående ska även få möjlighet att medverka vid utformningen och genomförandet av vården, om det är lämpligt och om bestämmelser om sekretess eller tystnadsplikt inte hindrar detta.

I kompetensområdet ingår också hur vården ska skapa förutsättningar för patienter och närstående att delta i och bidra till det systematiska patientsäkerhetsarbetet. Det kan ske genom att göra patienter och närstående delaktiga i utveckling av vårdens processer och arbetssätt.

Kompetensmål

Involvera patienter och närstående i sin vård och behandling

- Uppvisa kunskap om hur involvering av patienter och närstående i frågor som har direkt betydelse för vård och behandling främjar patientsäkerhet.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt som ger förutsättningar för patienters och närståendes delaktighet i beslut och genomförande av vård och behandling när så är möjligt.
- Kunna skapa förutsättningar för patienters och närståendes delaktighet i beslut och genomförande av vård och behandling när så är möjligt.

Involvera patienter och närstående i det systematiska patientsäkerhetsarbetet

- Uppvisa kunskap om hur involvering av patienter och närstående främjar det systematiska patientsäkerhetsarbetet.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt som involverar patienter och närstående i det systematiska patientsäkerhetsarbetet.
- Kunna involvera patienter och närstående i det systematiska patientsäkerhetsarbetet.

Involvera patienter och närstående i vårdens utformning på alla nivåer

- Uppvisa kunskap om patienters och närståendes medverkan i vårdens utformning på alla nivåer för att främja patientsäkerhet.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för att involvera patienter och närstående i vårdens utformning på alla nivåer.
- Kunna involvera patienter och närstående i vårdens utformning på alla nivåer.

5. Människans prestationsförmåga

Kompetensområdet handlar om hur arbetsmiljön påverkar medarbetarens förmåga att arbeta på ett sätt som främjar patientsäkerheten. Det innefattar den fysiska (inklusive digitala), organisatoriska och sociala arbetsmiljön. Exempelvis kan obalans mellan krav och resurser orsaka trötthet och stress. Detsamma gäller möjligheten till återhämtning under och mellan arbetspassen. Det påverkar i sin tur kognitiva förmågor, situationsmedvetenhet och förmågan till beslutsfattande. Det är faktorer som är viktiga för att kunna utföra arbetet på ett sätt som bidrar till patientsäkerheten.

Kompetensområdet handlar även om att integrera det systematiska arbetsmiljöarbetet med det systematiska patientsäkerhetsarbetet. Arbetsmiljön, hur arbetet organiseras och hantering av händelser har konsekvenser för medarbetarnas hälsa och välbefinnande. Det är också viktiga faktorer för att kunna rekrytera och behålla kompetent personal. Området omfattar det som internationellt brukar benämnas som "*Human Factors*" samt begreppet *Ergonomi*, alltså hur arbetsmiljön påverkar människan, både fysiskt och kognitivt.

Kompetensmål

Fysisk, organisatorisk och social arbetsmiljö

- Uppvisa kunskap om hur utformning av fysisk arbetsmiljö påverkar medarbetarnas förutsättningar och förmåga att arbeta på ett sätt som främjar patientsäkerhet.
- ◐ Uppvisa kunskap om metoder och arbetsätt som bidrar till att den fysiska, organisatoriska och sociala arbetsmiljön stärker medarbetarnas förmåga att arbeta på ett sätt som främjar patientsäkerhet.
- ◐ Kunna tillämpa metoder och arbetsätt som bidrar till att den fysiska, organisatoriska och sociala arbetsmiljön främjar medarbetarnas förmåga att arbeta på ett sätt som främjar patientsäkerhet.

Hur situationsmedvetenhet och beslutsfattande påverkas av stress och trötthet

- Uppvisa kunskap om hur stress och trötthet påverkar människans situationsmedvetenhet och beslutsfattande samt förmågan att arbeta på ett sätt som främjar patientsäkerhet.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för att minska och hantera stress och minska trötthet för att främja förmågor som situationsmedvetenhet och beslutsfattande.
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för att minska och hantera stress och minska trötthet för att främja förmågor som situationsmedvetenhet och beslutsfattande.

Välbefinnande och arbetsförmåga efter inblandning i händelser som har eller hade kunnat medföra vårdskada

- Uppvisa kunskap om hur välbefinnande och arbetsförmåga påverkas av att vara inblandad i händelser som har eller hade kunnat medföra vårdskada.

6. Teamarbete och kommunikation

Kompetensområdet handlar om teamarbete och kommunikation som bidrar till god patientsäkerhet, samt om kommunikation inom och mellan team. Det handlar också om hur god kommunikation med patienter och närstående kan bidra till trygghet, begriplighet och delaktighet, vilket i sin tur bidrar till patientsäkerhet.

Teamet är en av de vanligaste arbetsformerna i hälso- och sjukvården. Team kan se olika ut i olika verksamheter. De kan vara fasta eller temporära, fysiska eller virtuella. De kan befinna sig nära patienten eller överbrygga olika delar av patientens vårdförlopp. Ledningsteam och team på förvaltningsnivå och politisk nivå påverkar också patientsäkerheten.

En förutsättning för ett teamarbete som främjar patientsäkerheten är att regelbundet träna. Det handlar om att träna såväl vanliga rutinsituationer som förmågan att kunna hantera och återhämta sig från störningar och oväntade situationer. Brister i teamarbete och kommunikation är en vanlig bidragande orsak till vårdskador. Kompetensområdet handlar därför om organisatoriska förutsättningar för teamarbete, samt om hur teamets medlemmar bidrar med sina respektive professionella kompetenser till arbetet.

Gemensamma arbetssätt i teamsituationer ingår också. Dessa arbetssätt innefattar att

samarbeta och kommunicera,

- etablera trygghet i teamet,
- formulera mål och bibehålla en gemensam bild av uppgiften,
- fånga upp risker,
- fatta beslut utifrån gemensamma prioriteringar,
- tillsammans reflektera och lära efter såväl vardagliga som eskalerande situationer.

Kompetensområdet handlar också om att kunna känna igen och hantera mål- och värdekonflikter utifrån teamets, patientens och närståendes olika perspektiv på situationen.

Kompetensmål

Team i vården

- Uppvisa kunskap om vilka typer av team som finns i hälso- och sjukvården, i vilka sammanhang som team förekommer, vad som kännetecknar ett gott teamarbete och hur teamarbete påverkar patientsäkerheten.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för teamarbete som främjar patientsäkerheten.
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för teamarbete som främjar patientsäkerheten.
- Uppvisa kunskap om hur olika professioner och roller i hälso- och sjukvården bidrar med kompletterande perspektiv och kompetenser.
- Kunna uppmärksamma, kommunicera kring och hantera mål- och värdekonflikter utifrån teamets olika perspektiv.

Kommunikation och patientsäkerhet

- Uppvisa kunskap om hur kommunikation kan bidra till trygghet, begriplighet och delaktighet inom och mellan team, och i kontakter med patienter och närstående samt i vårdens övergångar.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för kommunikation inom och mellan team, med patienter och närstående samt i vårdens övergångar, som främjar patientsäkerhet.
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för kommunikation inom och mellan team, med patienter och närstående samt i vårdens övergångar, som främjar patientsäkerhet.

7. Organisationskultur och patientsäkerhet

Kompetensområdet handlar om hur organisationskulturen påverkar patientsäkerheten och hur organisationskulturen kan utvecklas för att främja patientsäkerheten.

Organisationskulturen kan beskrivas som de grundläggande värderingar, antaganden och beteenden som delas av människorna i en organisation. Kulturen i en organisation påverkar hur vi ser på frågeställningar som är av betydelse för att utveckla och upprätthålla patientsäkerheten. I det ingår kompetens på individ- och gruppnivå, strukturer, processer, teknik och beteenden. Kulturen kan både främja och hindra patientsäkerheten. Kompetensområdet handlar därför också om

- hur en organisationskultur utvecklas,
- vad som avses med en organisationskultur som främjar patientsäkerhet,
- hur den kan bidra till att främja eller förhindra utveckling av patientsäkerheten,
- begreppets relation till begreppet säkerhetsklimat.

Kompetensområdet handlar även om att utvärdera organisationskultur ur ett patientsäkerhetsperspektiv, inklusive styrkor och svagheter med olika tillvägagångssätt.

Kompetensmål

Organisationskulturens möjlighet att främja respektive hindra patientsäkerhet

☒	Uppvisa kunskap om vad som på olika nivåer i hälso- och sjukvården kännetecknar en organisationskultur som främjar patientsäkerhet.
☐	Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt på olika nivåer i hälso- och sjukvården för att skapa en organisationskultur som främjar patientsäkerhet.
☐	Kunna tillämpa metoder och arbetssätt på olika nivåer i hälso- och sjukvård för att skapa en organisationskultur som främjar patientsäkerhet.

Att utvärdera hur organisationskulturen påverkar patientsäkerheten

- Uppvisa kunskap om aspekter av organisationskulturen som går att mäta.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för att utvärdera organisationskulturen med avseende på patientsäkerhet.
- Kunna utvärdera organisationskulturen med avseende på patientsäkerhet med hänsyn tagen till metodens olika möjligheter och begränsningar.

8. Risker och riskmedvetenhet

Kompetensområdet handlar om hur risker uppstår, utvecklas och förändras över tid i hälso- och sjukvården. Hälso- och sjukvården kan beskrivas och förstås ur ett systemperspektiv som ett komplext sociotekniskt system. Det innebär att olika delar och nivåer av hälso- och sjukvården interagerar och påverkar varandra, och att det finns en växelverkan mellan människa, teknik och organisation i alla delar.

Risker utvecklas i olika tidsperspektiv. Vissa risker uppstår här och nu i det dagliga arbetet. Andra risker uppstår över längre tid. Vissa risker är förväntade medan andra inte är det. Området handlar därför också om riskmedvetenhet och hur patientsäkerhet ständigt skapas och upprätthålls på alla nivåer i hälso- och sjukvårdssystemet.

Kompetensområdet handlar även om att identifiera, analysera och hantera risker, och förutse och hantera de variationer som uppstår i det dagliga arbetet. I kompetensområdet ingår också proaktiva förhållningssätt inom olika delar av hälso- och sjukvården och för olika risksituationer, exempelvis vårdens övergångar, vid organisationsförändringar eller vårdplatsbrist.

Kompetensmål

Risker i komplexa sociotekniska system

- Uppvisa kunskap om att risker för patientsäkerheten ser olika ut i olika delar av hälso- och sjukvården, och att arbetssätten behöver anpassas både till vilka riskerna är och till verksamhetens förutsättningar.
- ◐ Uppvisa kunskap om hur risker uppstår, utvecklas och förändras över tid i komplexa sociotekniska system.

Riskmedvetenhet

- Uppvisa kunskap om vad riskmedvetenhet och ett proaktivt förhållningssätt vid vård och behandling samt i risksituationer kan innebära på olika nivåer och inom olika typer av hälso- och sjukvård.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetsätt för att identifiera, analysera och hantera risker för patientsäkerheten på kort och långt sikt samt på olika nivåer och inom olika typer av hälso- och sjukvård.
- Kunna identifiera, analysera och hantera risker på kort och långt sikt samt på olika nivåer och inom olika typer av hälso- och sjukvård.

9. Identifiera, utreda och lära av det som hänt

Kompetensområdet handlar om att identifiera, rapportera, utreda och lära av händelser i hälso- och sjukvården som kan påverka patientsäkerheten. Det kan vara händelser som har medfört eller hade kunnat medföra en vårdskada eller andra avvikelser. Avvikelsehanteringen och utredning av händelser är rättsligt reglerade områden. Centrala delar i lärandet handlar också om det som bidragit till att patientsäkerheten bibehållits eller stärkts.

Erfarenhetsåterföring i form av analysresultat och slutsatser efter händelser skapar förutsättningar för kontinuerligt lärande. De utgör också underlag till systematiskt förbättringsarbete på alla nivåer i hälso- och sjukvården.

Området handlar även om att tillvarata patienters och närståendes erfarenheter, synpunkter och klagomål. De är en källa till lärande och utveckling av patientsäkerhetsarbetet.

Kompetensmål

Identifiera och rapportera

- Uppvisa kunskap om hur identifiering och rapportering av händelser påverkar patientsäkerheten.
- Uppvisa kunskap om metoder för att identifiera och rapportera händelser som påverkar patientsäkerheten.
- Kunna identifiera och rapportera händelser som påverkar patientsäkerheten.

Utreda händelser

- Uppvisa kunskap om hur utredning av händelser bidrar till ökad patientsäkerhet.
- Uppvisa kunskap om metoder för att utreda händelser som påverkar patientsäkerheten.
- Kunna tillämpa metoder för att utreda händelser som påverkar patientsäkerheten.

Tillvarata patienters och närståendes erfarenheter, synpunkter och klagomål

- Uppvisa kunskap om hur tillvaratagande av patienters och närståendes erfarenheter, synpunkter och klagomål bidrar till ökad patientsäkerhet.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för att tillvarata patienters och närståendes erfarenheter, synpunkter och klagomål.
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för att tillvarata patienters och närståendes erfarenheter, synpunkter och klagomål.

Erfarenhetsåterföring och lärande för ökad patientsäkerhet

- Uppvisa kunskap om hur erfarenhetsåterföring och lärande kan bidra till ökad patientsäkerhet.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för att återföra och lära av det som hänt, på alla nivåer inom hälso- och sjukvården.
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för att återföra och lära av det som hänt, på alla nivåer inom hälso- och sjukvården.

10. Följa och utvärdera patientsäkerhet

Kompetensområdet handlar om olika aspekter, perspektiv och mått för att följa och utvärdera organisationer och verksamheter som bedriver hälso- och sjukvård ur ett patientsäkerhetsperspektiv, på alla nivåer. Exempel på aspekter är närvaro av säkerhet, frånvaro av vårdskada samt proaktiva och reaktiva förhållningssätt. Olika perspektiv på uppföljningen kan exempelvis vara verksamhet, vård, patient och resurser.

Mätningar och analys av insamlade data på alla nivåer behöver vara ett underlag för att leda, styra och organisera det systematiska patientsäkerhetsarbetet. Data kan exempelvis visa på hur organisatoriska förutsättningar, förändringar i verksamheter och beteenden påverkar patientsäkerhetsrisker. Data kan också visa på möjligheter till förbättringsarbete. Kompetensområdet innefattar därför även datakällor och metoder för insamling av data, samt deras styrkor och svagheter.

Kompetensmål

Följa och utvärdera patientsäkerheten

- Uppvisa kunskap om hur uppföljning och utvärdering av hälso- och sjukvården ur ett patientsäkerhetsperspektiv bidrar till ökad patientsäkerhet.
- Uppvisa kunskap om olika aspekter, perspektiv och mått för att följa och utvärdera hälso- och sjukvården som ett underlag till systematiskt patientsäkerhetsarbete.
- Uppvisa kunskap om datakällor samt metoder för insamling och analys av data, för att följa och utvärdera hälso- och sjukvården ur ett patientsäkerhetsperspektiv, deras styrkor och svagheter samt innebörden av variation.
- Kunna tillämpa metoder för insamling och analys av data för att följa och utvärdera hälso- och sjukvården ur ett patientsäkerhetsperspektiv.

11. Säkra processer och arbetssätt

Kompetensområdet handlar om hur organisation, processer och arbetssätt kan utformas för att stärka patientsäkerheten i olika verksamheter med olika grad av komplexitet. I området ingår hur patientsäkerhetsaspekter kan belysas och hanteras när nya processer och arbetssätt utvecklas och införs. Det kan exempelvis ske genom systematiskt förbättringsarbete samt klinisk utbildning, träning och simulering. I kompetensområdet ingår även utfasning av processer, arbetssätt och metoder som inte skapar värde eller som innebär för stora risker.

I detta kompetensområde lyfts också processer och arbetssätt för säker informationsöverföring och kontinuitet. Det är aktuellt när patienten flyttas mellan vårdenheter eller mellan vårdgivare och huvudmän, eller när flera vårdenheter är involverade i vården av patienten.

Kompetensmål

Utformandet av organisation, processer och arbetssätt i komplexa system

- Uppvisa kunskap om hur utformning av organisation, processer och arbetssätt påverkar patientsäkerhet i genomförande och utfall av hälso- och sjukvård.
- ◐ Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för hur processer och arbetssätt i hälso- och sjukvården kan utformas och anpassas för att fungera i olika organisationer och under skiftande förutsättningar.
- ◐ Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för hur processer och arbetssätt i hälso- och sjukvården kan utformas och anpassas för att fungera i olika organisationer och under skiftande förutsättningar.

Införande och utfasning av processer, arbetssätt och metoder

- Uppvisa kunskap om patientsäkerhetsaspekter vid införande av nya processer, arbetssätt och metoder samt vid utfasning av processer, arbetssätt och metoder som inte skapar värde eller innebär icke acceptabla risker.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för införande och utfasning av processer, arbetssätt och metoder.
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för införande och utfasning av processer, arbetssätt och metoder

Säker informationsöverföring och kontinuitet vid vårdövergångar inom och mellan vårdgivare

- Uppvisa kunskap om hur informationssäkerheten kan såväl bidra till som vara ett hinder för säker vård.
- Uppvisa kunskap om hur system för dokumentation och informationsöverföring kan utformas för säker vård.
- Uppvisa kunskap om hur samverkan och informationsöverföring inom och mellan vårdgivare främjar säkra vårdövergångar.
- Uppvisa kunskap om arbetssätt och metoder för samverkan och informationsöverföring som främjar säkra vårdövergångar inom och mellan vårdgivare.
- Kunna tillämpa arbetssätt och metoder för samverkan och informationsöverföring som främjar säkra vårdövergångar inom och mellan vårdgivare.

12. Teknik och patientsäkerhet

Kompetensområdet handlar om att på alla nivåer i hälso- och sjukvården ta hänsyn till patientsäkerhet när medicintekniska produkter utvecklas, anskaffas, införs, används och fasas ut. I samspelet mellan teknik, människa och organisation kan risker uppstå. De behöver identifieras och hanteras. Det gäller i alla delar av en medicinteknisk produkts livscykel.

Kompetensområdet handlar också om att se användaren som en aktiv part genom medicintekniska produkters hela livscykel. Det kan exempelvis ske genom att ta hänsyn till användarens upplevelse och arbetsflöde genom hela design- och implementeringsprocessen. Det kan också handla om att använda en användarorienterad metod när ny teknik införs.

I kompetensområdet ingår även den rättsliga regleringen och standarder inom området medicinteknik, samt metoder för att systematiskt utvärdera och följa upp patientsäkerheten kopplat till användning av medicintekniska produkter.

Kompetensmål

Samspelet människa-teknik samt betydelsen av ett användarperspektiv genom den medicintekniska produktens hela livscykel

- Uppvisa kunskap om samspelet mellan människa, medicinsk teknik och organisation, och dess betydelse för risker och patientsäkerhet.
- ◐ Uppvisa kunskap om arbetssätt och metoder för att identifiera, analysera och hantera risker med utgångspunkt i samspelet mellan människa, medicinsk teknik och organisation.
- ◐ Kunna identifiera, analysera och hantera risker med utgångspunkt i samspelet mellan människa, medicinsk teknik och organisation vid utveckling, upphandling, implementering och/eller användning av medicintekniska produkter.

Standarder och regelverk för medicinsktekniska produkter

- Uppvisa kunskap om standarder och regelverk för medicintekniska produkter.
- ◐ Kunna tillämpa metoder och regelverk för medicinteknik för att främja patientsäkerhet vid upphandling samt vid användning i kliniska sammanhang.

13. Att leda och styra säker vård

Kompetensområdet handlar om hur patientsäkerhetsarbetet i vården leds, styrs och organiseras. Det handlar om hur beslutsfattare, ledare, chefer och personer med medicinskt ledningsansvar kan arbeta för att prioritera och integrera patientsäkerhet i arbetsprocesser, beslut och organisationsförändringar.

Det handlar också om det formella och informella ledarskapets roll som kulturskapande kraft. Det omfattar arbetssätt för att

- skapa tillit och trygghet i verksamheten,
- ge förutsättningar för att risker uppmärksammas, kommuniceras och hanteras,
- stödja medarbetare som varit inblandade i händelser som har eller hade kunnat medföra en vårdskada.

I kompetensområdet ingår också hur ett integrerat ledningssystem, där ledningssystem för patientsäkerhet integreras med ledningssystem för kvalitet och arbetsmiljö, kan skapas och omsättas i praktiskt patientsäkerhetsarbete. Det handlar även om hur ett ledningssystem kan vara till hjälp för att identifiera behov av att växla arbetssätt, anpassa mål och göra omprioriteringar när behoven överskrider resurserna, en situation som kan uppstå både i normalläge och under kriser, till exempel vid så kallat förstärkningsläge, stabsläge och katastrofläge.

Kompetensmål

Leda för säker vård

- Uppvisa kunskap om hur ledarskapet påverkar och skapar förutsättningar för patientsäkerheten.
- ◐ Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för ett säkerhetsorienterat ledarskap.
- ◐ Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för ett säkerhetsorienterat ledarskap och leda och fördela arbetet så att det kan utföras på ett sätt som främjar patientsäkerhet.

Ledningssystem för patientsäkerhet

- Uppvisa kunskap om hur systematiskt patientsäkerhetsarbete organiseras och leds inom organisationer och verksamheter som bedriver hälso- och sjukvård, inklusive den rättsliga regleringen.
- Uppvisa kunskap om vad ett integrerat ledningssystem är samt vilka centrala roller och funktioner som behövs för det systematiska patientsäkerhetsarbetet.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för att integrera patientsäkerhet i ett ledningssystem
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för att integrera patientsäkerhet i ett ledningssystem.

Ledningssystem för olika förhållanden

- Uppvisa kunskap om hur verksamheter inom hälso- och vård kan behöva skifta arbetssätt och mål vid situationer där behoven överstiger resurserna och hur det påverkar patientsäkerheten.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för att anpassa arbetssätt och mål till olika verksamhetslägen med fokus på patientsäkerhet och hur den påverkas.
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för att anpassa arbetssätt och mål till olika verksamhetslägen.

Stöd till medarbetare

- Uppvisa kunskap om hur medarbetares välbefinnande och arbetsförmåga påverkas av att vara inblandad i händelser som har eller hade kunnat medföra vårdskada.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt hur stödinsatser till medarbetare vid inblandning i händelser som har eller hade kunnat medföra vårdskada kan organiseras.
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för hur stödinsatser till medarbetare vid inblandning i händelser som har eller hade kunnat medföra vårdskada kan organiseras.

14. Beredskap och patientsäkerhet

Kompetensområdet handlar om hur patientsäkerhetsarbetet påverkas vid allvarliga händelser, kris och katastrof. I detta ingår hur en organisation kan identifiera behov av att växla arbetssätt från normalläge till förstärkningsläge, stabsläge eller katastrofläge, vad det innebär och vad det betyder för patientsäkerhetsarbetet.

Området handlar även om prioriteringar vid kris eller katastrof och hur mål för hälso- och sjukvård kan anpassas genom medicinska inriktningsbeslut. I området ingår också patientsäkerhetsaspekter av beredskapsarbete. Det kan handla om

- beredskapsplanering,
- sårbarhetsanalyser,
- hur kompetenser och arbetssätt i kris- eller katastrofsituationer upprätthålls genom reservrutiner, krisplaner, krisorganisation, förrådshantering och katastrofövningar.

Kompetensmål

Patientsäkerhet i kris- eller katastrofsituationer

☒	Uppvisa kunskap om olika aspekter av hur patientsäkerhet och patientsäkerhetsarbete påverkas i en kris- eller katastrofsituation.
☐	Uppvisa kunskap om prioriteringar i en kris- eller katastrofsituation och hur hälso- och sjukvård kan anpassas genom medicinska inriktningsbeslut.
☒	Uppvisa kunskap om hur arbetssätt inom hälso- och sjukvården kan anpassas i syfte att upprätthålla patientsäkerhet.
☐	Uppvisa kunskap om hur kompetenser och arbetssätt i kris- eller katastrofsituationer upprätthålls genom reservrutiner, krisplaner, krisorganisation, förrådshantering och katastrofövningar.
☐	Kunna tillämpa metoder som bidrar till att kompetenser och arbetssätt för patientsäkerhet upprätthålls i kris eller katastrof

Beredskapsplanering och sårbarhetsanalyser

- Uppvisa kunskap om metoder för beredskapsplanering och sårbarhetsanalyser
- Kunna tillämpa metoder för beredskapsplanering och sårbarhetsanalyser.

15. Riskområden och vårdskador samt specifika situationer

Kompetensområdet handlar om kända risk- och vårdskadeområden. För flera kända riskområden finns det anledning att lyfta särskilda kompetensbehov. Det finns även kunskap om olika typer av vårdskador och hur de kan förebyggas. För ett flertal av dessa riskområden och vårdskador finns specifika metoder och arbetssätt. Det handlar om metoder och arbetssätt för att förebygga risker och vårdskador, och för att följa och utvärdera vården ur ett patientsäkerhetsperspektiv.

Kompetensområdet handlar också om vårdsituationer, som kan leda till utmaningar. Bemötandet är grundläggande för en förtroendefull och ömsesidig respekt mellan hälso- och sjukvårdens medarbetare och patienten. Det är centralt för att uppnå delaktighet och trygghet. Faktorer som till exempel ålder, kön, språk, hälsokompetens, socioekonomiska faktorer, funktionsnivå eller trosuppfattning kan påverka mötet mellan patienten och hälso- och sjukvårdens medarbetare. Brister i bemötandet kan leda till brister i kommunikationen och informationen. Det i sin tur kan leda till patientsäkerhetsrisker.

Det finns också vårdsituationer som kan vara utmanande för att patienten på grund av sjukdom, hälsotillstånd eller andra tillstånd har svårt att, eller inte vill, medverka i sin vård och behandling. Det kan också handla om patienter som är en risk för sig själva eller andra. Exempel är patienter med akut konfusion, demenssjukdom, psykossjukdom, substanspåverkan, med mera.

Risker och vårdskador ser delvis olika ut i olika delar av i hälso- och sjukvården. Kompetensbehoven skiljer sig därför mellan olika verksamheter och typer av hälso- och sjukvård. Exempelen nedan ska illustrera vilka riskområden, vårdskador och specifika vårdsituationer som kan vara aktuella.

Förteckningen med exempel gör inte anspråk på att vara fullständig.

Kompetensmål

Specifika riskområden

Exempel (inte uttömmande): diagnostik, digital vård, läkemedelshantering, hemsjukvård, kirurgiska ingrepp, vårdens övergångar.

- Uppvisa kunskap om rättslig reglering som definierar och reglerar specifika riskområden.
- Uppvisa kunskap om områden inom hälso- och sjukvård där det finns specifika patientsäkerhetsrisker.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för att förebygga risker och vårdskador inom riskområdet.
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för att förebygga risker och vårdskador inom riskområdet.

Förebyggande arbete inom specifika vårdskadeområden

Exempel (inte uttömmande): fallprevention, trycksårsprevention, förebygga blåsöverfyllnad, förebygga vårdrelaterade infektioner, förebygga suicid som vårdskada.

- Uppvisa kunskap om vilka typer av vårdskador patienter kan drabbas av.
- Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt för att förebygga risker och vårdskador, och för att följa och utvärdera vården ur ett patientsäkerhetsperspektiv inom de specifika vårdskadeområdena.
- Kunna tillämpa metoder och arbetssätt för att förebygga risker och vårdskador inom de specifika vårdskadeområdena.

Vårdsituationer med specifika patientsäkerhetsutmaningar

Exempel (inte uttömmande):

- Situationer där ålder, hälsokompetens, socioekonomisk status, språk, trosuppfattning, fysisk eller intellektuell funktionsnivå, med mera, kan utgöra en risk för omotiverade skillnader i vård och behandling.
- Situationer där patienten kan utgöra ett hot mot sig själv eller andra
- Situationer där skydds- och begränsningsåtgärder kan bli aktuella
- Situationer där medarbetare inom hälso- och sjukvård möts av hot och våld

☒	Uppvisa kunskap om vårdsituationer som kan innebära specifika patientsäkerhetsutmaningar och tillhörande rättslig reglering.
☐	Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt som användas i vårdsituationer med specifika patientsäkerhetsutmaningar.
☐	Kunna tillämpa metoder och arbetssätt som kan användas i vårdsituationer med specifika patientsäkerhetsutmaningar.
☒	Uppvisa kunskap om hur bemötande och tillitsskapande kan bidra till en ökad patientsäkerhet
☐	Uppvisa kunskap om metoder och arbetssätt som kan bidra till att bygga tillit och stärka patientens upplevelse av trygghet i vårdsituationen.
☐	Kunna tillämpa metoder och arbetssätt som kan bidra till att bygga tillit och stärka patientens upplevelse av trygghet i vårdsituationen.

Övergripande beskrivning av olika målgruppers kompetensbehov

I detta avsnitt ges en kortfattad beskrivning av varför olika övergripande målgrupper för utbildning och fortbildning behöver kompetens om patientsäkerhet, samt förslag på hur djup kompetens de behöver och var tyngdpunkten för utbildning och fortbildning kan läggas.

Samtliga 15 kompetensområden är relevanta för personer som ansvar för, leder och arbetar inom hälso- och sjukvården. Beroende på målgruppens roll och ansvar kan kompetensbehoven variera, både avseende hur djup kompetens som behövs och vad den ska användas till. I beskrivningarna nedan exemplifieras därför kompetensområden och kompetensmål där särskild tyngdpunkt kan läggas vid utformning av utbildning och fortbildning för respektive målgrupp. I beskrivningarna redovisas även en generell bedömning av hur djup kunskap respektive målgrupp behöver.

Syftet med beskrivningarna är att vara en vägledning när utbildning och fortbildning tas fram. De övergripande målgrupperna som beskrivs nedan är

- Politiker, chefer på strategisk nivå, beslutsfattare och företrädare för vårdgivare och huvudmän
- Verksamhetschefer, enhetschefer och andra verksamhetsnära chefer
- Centrala och lokala patientsäkerhetsfunktioner
- Legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal och de som studerar till ett legitimationsyrke
- Icke-legitimerad vårdnära hälso- och sjukvårdspersonal, inklusive studenter
- Centrala stödfunktioner
- Lokala stödfunktioner

Politiker, chefer på strategisk nivå, beslutsfattare och företrädare för vårdgivare och huvudmän

Målgruppen utgörs av förtroendevalda politiker, tjänstemän och chefer på strategisk nivå, som styr och leder hälso- och sjukvården. Politiker, chefer på strategisk nivå och tjänstemän i beslutsfattande positioner behöver djup kompetens inom vissa delar av patientsäkerhet för att ha förståelse för hur deras beslut påverkar patientsäkerheten. Målgruppen behöver även

kompetensen för kunna fatta kunskapsgrundade beslut som skapar förutsättningar för säker vård och för att genom sitt agerande och prioriteringar bidra till en organisationskultur som främjar patientsäkerhet.

Kompetensområden där särskild tyngdpunkt kan läggas i utformning av utbildning och fortbildning inkluderar

1. Patientsäkerhet: definitioner och begrepp,
2. Ansvar, skyldigheter och roller,
3. Systemförståelse, teorier och ramverk,
7. Organisationskultur och patientsäkerhet,
8. Risk och riskmedvetenhet,
13. Att leda och styra säker vård,
14. Beredskap och patientsäkerhet.

Verksamhetschefer, enhetschefer och andra verksamhetsnära chefer

Målgruppen utgörs av verksamhetschefer, enhetschefer och andra verksamhetsnära chefer för hälso- och sjukvård, oavsett om huvudmannen är regional, kommunal eller privat. Rollen verksamhetschef medför ett långtgående ansvar för patientsäkerheten. Chefer behöver generellt djup kompetens om patientsäkerhet utifrån sitt ansvar att skapa förutsättningar för patientsäker vård, skapa en god och hållbar arbetsmiljö samt för att skapa lärande organisationer.

Kompetensområden där särskild tyngdpunkt kan läggas i utformning av utbildning och fortbildning inkluderar

1. Patientsäkerhet: Definitioner och begrepp,
2. Ansvar, skyldigheter och roller,
3. Systemförståelse, teorier och ramverk,
4. Patienter och närstående som medskapare,
7. Organisationskultur och patientsäkerhet,
8. Risk och riskmedvetenhet,
9. Identifiera, utreda och lära av det som har hänt,
10. Följa och utvärdera patientsäkerhet,
11. Säkra processer och arbetssätt,
12. Teknik och patientsäkerhet,
13. Att leda och styra säker vård,
14. Beredskap och patientsäkerhet.

Centrala och lokala patientsäkerhetsfunktioner

Centrala och lokala patientsäkerhetsfunktioner utgörs av personer som har ett ansvar för genomförandet av det lokala eller centrala systematiska patientsäkerhetsarbetet. Exempel på roller och yrkeskategorier inkluderar medicinskt ansvariga sjuksköterskor och medicinskt ansvariga för rehabilitering i kommuner, patientsäkerhetssamordnare och –strateger, verksamhetsutvecklare, chefsjuksköterskor och chefläkare.

Målgruppen behöver djup kompetens om patientsäkerhet i sin roll att stödja verksamheten i det systematiska patientsäkerhetsarbetet, inklusive att

- identifiera och hantera risker,
- utreda händelser som har eller hade kunnat medföra en vårdskada,
- bidra med beslutsunderlag,
- utveckla processer och arbetssätt,
- följa upp verksamheten ur ett patientsäkerhetsperspektiv,
- kommunicera i organisationen om patientsäkerhet,
- planera och genomföra utbildning och fortbildning om patientsäkerhet.

Centrala och lokala patientsäkerhetsfunktioner är ofta den resurs i hälso- och sjukvården med den högsta kompetensen om patientsäkerhet och lika stor tyngdpunkt kan därför läggas vid samtliga kompetensområden vid utformning av utbildning och fortbildning för målgruppen.

Legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal och de som utbildar sig till ett legitimationsyrke

Målgruppen utgörs av personer inom samtliga legitimationsyrken i hälso- och sjukvården samt personer som studerar till dessa yrken. Patientsäkerhet som kunskapsområde behöver integreras i grundutbildning och fortbildning för samtliga legitimationsyrken med en progression som motsvarar var i sin utbildning studenter befinner sig eller om medarbetarna är juniora eller seniora i yrket.

Generellt behöver legitimerad personal djup kompetens om patientsäkerhet för att kunna ta sitt ansvar för att upprätthålla patientsäkerheten samt för att kunna ta sitt ansvar för att bidra till och ibland leda delar av det systematiska patientsäkerhetsarbetet.

Kompetensområden där särskild tyngdpunkt kan läggas i utformning av grundutbildning och fortbildning inkluderar

1. Patientsäkerhet: definitioner och begrepp,
2. Ansvar, skyldigheter och roller,

3. Systemförståelse, teorier och ramverk,
4. Patienter och närstående som medskapare,
5. Människans prestationsförmåga,
6. Teamarbete och kommunikation,
7. Organisationskultur och patientsäkerhet,
8. Risk och riskmedvetenhet,
9. Identifiera, utreda och lära av det som har hänt (de kompetensmål som rör att identifiera och rapportera samt att tillvarata patienter och närståendes synpunkter och klagomål),
11. Säkra processer och arbetssätt,
12. Teknik och patientsäkerhet,
15. Riskområden och vårdskador samt specifika situationer (verksamhetsspecifik kompetens).

Icke-legitimerad vårdnära hälso- och sjukvårdspersonal, inklusive studenter

Målgruppen utgörs av personer utan legitimeringsgrundande utbildning som arbetar med patienter, utför hälso- och sjukvårdsuppgifter eller medverkar i hälso- och sjukvård. Exempel på yrkeskategorier är undersköterskor, vårdbiträden, skötare inom psykiatrisk vård samt personal inom LSS-verksamheter (i de fall det ingår arbetsuppgifter där de anses vara hälso- och sjukvårdspersonal enligt den rättsliga regleringen). Även personer som studerar till dessa yrken ingår i målgruppen.

Icke-legitimerad vårdnära hälso- och sjukvårdspersonal behöver övergripande kompetens om patientsäkerhet för att arbeta på ett patientsäkert sätt och kunna bidra till verksamhetens systematiska patientsäkerhetsarbete. De behöver känna igen risker i det egna arbetet och veta hur man får information vidare. Målgruppen behöver även djupare kompetens om vanliga risker och vårdskador i den egna verksamheten.

Kompetensområden där särskild tyngdpunkt kan läggas i utformning av utbildning och fortbildning inkluderar

2. Ansvar, skyldigheter och roller inom patientsäkerhet,
4. Patienter och närstående som medskapare,
5. Människans prestationsförmåga,
6. Teamarbete och kommunikation,
8. Risk och riskmedvetenhet,
9. Identifiera, utreda och lära av det som har hänt (de kompetensmål som handlar om att identifiera och rapportera),

12. Teknik och patientsäkerhet,
15. Riskområden och vårdskador samt specifika situationer (verksamhetspecifik och ibland mer djup kompetens).

Centrala stödfunktioner

Med centrala stödfunktioner avses exempelvis personer som arbetar med personalfrågor, ekonomi och inköp, juridik, IT, kommunikation, produktions- och kapacitetsstyrning, med flera. Målgruppen kan behöva övergripande kompetens om patientsäkerhet, exempelvis för att beskriva och beakta patientsäkerhet i

- beredning av beslut, inklusive i riskanalyser,
- arbetsmiljöarbete och kompetensutveckling,
- upphandling och inköp,
- beräkningar och beslut rörande ekonomi och produktion,
- beredskapsplanering,
- uppföljning och utvärdering av verksamheten.

Kompetensområden där särskild tyngdpunkt kan läggas i utformning av utbildning och fortbildning inkluderar

5. Människans prestationsförmåga,
7. Organisationskultur och patientsäkerhet,
11. Säkra processer och arbetsätt samt
12. Teknik och patientsäkerhet.

Lokala stödfunktioner

Med lokala stödfunktioner avses exempelvis medicinska vårdadministratörer och personer som arbetar inom vårdnära service så som lokalvård, patienttransporter och kökspersonal. Målgruppen kan behöva en övergripande förståelse för vad patientsäkerhet är och hur den skapas för att kunna känna igen risker i det egna arbetet.

Kompetensområden där särskild tyngdpunkt kan läggas i utformning av utbildning och fortbildning inkluderar

2. Roller, skyldigheter och ansvar,
6. Teamarbete och kommunikation
8. Risk och riskmedvetenhet,
15. Riskområden och vårdskador samt specifika situationer (verksamhetspecifik och ibland mer djup kompetens)

Nationella kompetensmål för patientsäkerhet (artikelnr 2024-6-9131)
kan laddas ner från socialstyrelsen.se/publikationer.